

URPREMIÄR PÅ INTIMAN 20 SEPTEMBER 2014

OTTLAR OCH KÄRLEKEN

AV GUNILLA THORGREN

MALMÖ STADSTEATER

MALMOSTADSTEATER.SE

OTTAR OCH KÄRLEKEN av Gunilla Thorgren

Urpremiär på Intiman 20 september 2014

Bearbetning	Anna Kölén och Maria Löfgren
Regi	Maria Löfgren
Scenografi	Fridjon Rafnsson
Kostym	Tove Berglund
Ljus	Sven-Erik Andersson
Ljud	John Conlon
Video	Signe Krogh
Mask	Siv Nyholm
Koreografi	Dorte Olesen

Rollista

Elise Ottesen-Jensen (gammal).....	Li Brådhe
Rolf Luft.....	Henrik Svalander
Elise Ottesen-Jensen (ung/medelålders).....	Cecilia Lindqvist
Albert Jensen.....	Erik Olsson
Magnhild (vålnad).....	Natalie Sundelin
Helga Johansson (Moa Martinsson).....	Katarina Lundgren-Hugg
Redaktör Casparsson.....	Iso Porovic
Kollegor till Casparsson.....	ensemblen
Alfa Klack.....	Natalie Sundelin
Brevskrivare, kvinnor och män.....	ensemblen
Joel.....	Natalie Sundelin
Nordh.....	Henrik Svalander
Polismästaren.....	Iso Porovic
Kyrkoherden.....	Natalie Sundelin
Läkarkandidater vid RFSU.....	Iso Porovic, Natalie Sundelin, Katarina Lundgren-Hugg
Dr Joyce Leunbach.....	Iso Porovic
Sjuksköterska.....	Katarina Lundgren-Hugg
Läkare 1, 2 och 3.....	Henrik Svalander, Natalie Sundelin, Katarina Lundgren-Hugg (Dr Gunnar Inghe, Dr Nils Nielsen, Dr Gunnar Nycander)
Allan Svantesson, socialsekreterare i Svenska kyrkans Diakonistyrelse.....	Iso Porovic

CECILIA LINDQVIST

LI BRÅDHE

KATARINA LUNDGREN-HUGG

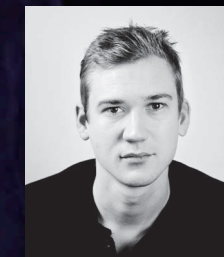
ERIK OLSSON

ISO POROVIC

NATALIE SUNDELIN

HENRIK SVALANDER

Ottar i våra hjärtan... ...men inte i våra historieböcker.

1919 står Elise Ottesen-Jensen på kajen i Malmö. Utvisad. 50 år senare har hon förändrat hela Sverige, i grunden.

Går vi bara några generationer tillbaka i tiden möts vi av ett fattigsverige vi redan glömt. Av stora barnkullar. Svält. Om en tid där en ogift kvinna som blev med barn kunde få stå till spott och spe längst fram i kyrkan och där barnet sedan blev dömt som "oäkting", B-barn bland A-barn. I våra kyrkböcker finns fullt av anteckningar om barnamord och självmord, tukthus och straffarbete för kvinnor som förvägrades hjälp och upplysning. Det här är vår historia. Min historia. Förmodligen din historia.

Jag minns inte att jag någonsin hörde talas om Ottar – Elise under min tid i skolan och då har hon ändå påverkat mitt liv som kvinna något enormt. Och min mammas. Och min dotters. Däremot lever vi med Elises verk i våra hjärtan och i våra kroppar. Att vi i skolan fick sexualkunskap. Att mina vänner kunnat göra abort av anledningar som bara de vet orsaken till. Att vi lever i en tid av större sexuell upplysning. Att jag och mina vänner kan bli kåra i vilket kön vi vill utan att hamna i fängelse.

Tänk att en människa, en resväska och egenhändigt tryckta broschyrer kunde bli en folkrörelse som kunnat göra så mycket för ett helt land. Och sen världen.

Elises kamp är högst aktuell. I Spanien vill man åter förbjuda fri abort. Putins Ryssland går hårt ut mot homosexuella och är tillsammans med kyrkan inne i en repression mot kvinnors jämställdhetsarbete. Högerextremism har alltid gått hand i hand med en kvinnofiendlig och sexualfiendlig syn och högerextrema åsikter sprider sig i Europa. Hennes internationella arbete räddar dagligen och fortfarande många kvinnors liv i kampen för laglig och möjlig familjeplanering – läs tillgång till preventivmedel och fri abort.

Välkomna till en föreställning om en av Sveriges största reformatorer.
Må vi hålla hennes liv och kamp levande.

Maria Löfgren, regissör

”Var vred och tapper!”

Elise Ottesen-Jensen var unik, och hon måste betraktas som 1900-talets mest framträdande feminist i vårt land. Ingen enskild kvinna har betytt mer för utvecklingen av det svenska samhället och villkoren för Sveriges kvinnor. Inte förrän jag skrev min biografi över henne, *Ottar och kärleken*, insåg jag vidden av hennes insatser, och än värre ställt är det med den unga generationen. De känner knappast till hennes namn.

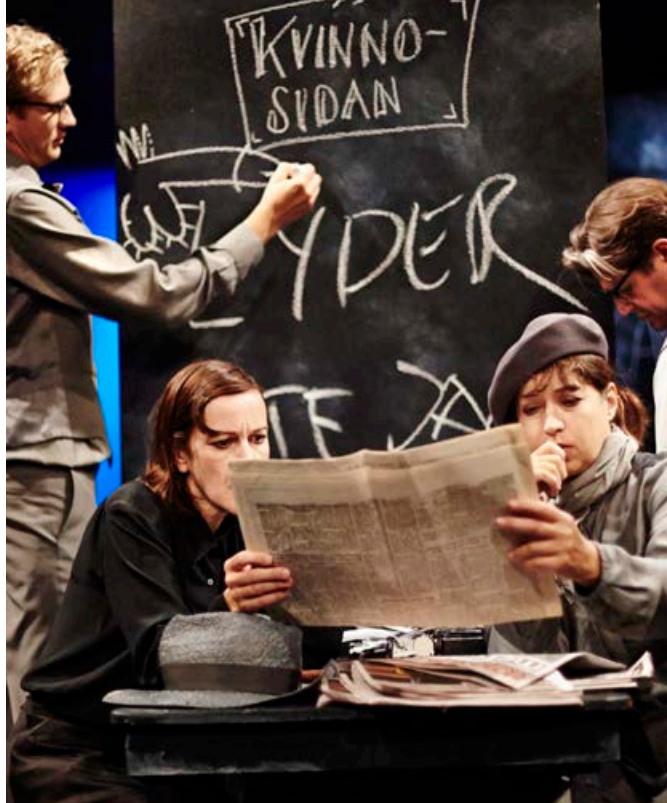
Signaturen Ottar skaffade hon sig i början av 1920-talet när hon som journalist på den nystartade syndikalistiska tidningen *Arbetaren* ansvarade för en egen sida: Kvinnan och hemmet. Chefredaktören hade måhända trott att hon skulle skriva om matrecept, tvättråd, stickbeskrivningar och annat ”kvinno-pyssel”. I stället drev hon intensiv kvinnopolitik. Hon krävde bl a att syndikalisterna skulle driva, för den tiden, extremt kontroversiella frågor, som lika lön för lika arbete, rätten till fri abort av sociala skäl, sexualupplysning till fattiga kvinnor. Hon tog debatt om barnens rätt, och propagerade för en human barnuppfostran utan hugg och slag. Till sin hjälp

tog hon en ung fattig fembarnsmor, som var gift med en arbetslös grovarbetare – Helga Johansson, senare bytte hon namn till Moa Martinsson. Det var utan tvekan Ottar som med uppmuntran och handfast hjälp gav Moa möjlighet att utvecklas till författare. Moa fick, långt innan hon debuterade, en egen krönika på Ottars sida och lyckades reta gallfeber på de ideologiskt rättänkande ombudsmännen. Droppen som fick bägaren att rinna över för männen inom rörelsen var när Ottar krävde att familjernas kvinnor skulle få vara med och besluta om strejker. Ett rimligt krav med tanke på att de fattiga familjerna ofta hade en stor skara barn, och kvinnorna hade ansvaret för att det fanns mat på bordet. Ständigt återkommande strejker bidrog till arbetslöshet för männen och svält för barnen. Tidningsledningen införde censur på kvinnosidan och tvingade därmed Ottar att säga upp sig. Det var då, i mitten på 1920-talet, som hon började resa med sin pappersväska fylld av sexualupplysningsbroschyrer och pessar i olika storlekar. Hon agiterade för kvinnors rätt att kontrollera sin egen kropp, rätten till fri abort, homosexuellas rättigheter till sin

kärlek och avskaffande av de lagar på sexualpolitikens område som bidrog till människors nöd. Då var det enligt lag förbjudet att ge sexualupplysning. En läkare som gjorde abort riskerade sex års fängelse, och kvinnan dömdes också till fängelse. Homosexualitet var kriminaliserat. De homosexuella riskerade både social stigmatisering, arbetslöshet, utpressning och fängelse.

Hon reste till de fattiga. Alltid de fattiga. Små byar runt om i hela landet fick besök. Under sina resor provade hon ut pessar och samtalade med kvinnorna. Hon talade om det mest förbjudna – sexualitetens problem. I RFSU:s arkiv finns tusentals brev till henne sparade. Att läsa alla dessa brev var som att kliva in i kvinnans tusenåriga svarta historia. Brevens är fyllda av förtroliga berättelser om övergrepp, rädslor, flytningar, smärtor, blödningar och ensamhet. INGEN fanns att tala med. Ottar blev de fattiga kvinnornas enda utväg. De vandrade många mil till hennes mötesplatser, och skrev sedan dessa hjärtskärande brev. Ofta var jag tvungen att ta paus i läsningen när jag arbetade med materialet. Hur orkade hon? Hur orkade hon möta allt detta lidande? Hur orkade hon stå emot etablissemangets förakt. Hon, en välutbildad prostdotter från Sandnes i Norge, fick ta emot spott och spe från svenska präster och läkare. Folk spottade efter henne på gatan. Hon kallades "den sexuella". Fulare än så kunde ingen vara.

Jag har tänkt att hon nog använde vreden som motor. För hennes arbetskapacitet var enorm. Hon startade RFSU tillsammans med tre unga läkare och byggde upp en verksamhet som lever stark än idag. Hon byggde upp ett sexualpolitiskt nätverk, och tog initiativet till en internationell organisation – IPPF – som idag hjälper över 50 miljoner kvinnor runt om i världen. Hon drev igenom sexualundervisning i den svenska skolan. Hon startade ett hem – Ottargården – för ensamstående mödrar. Hon organiserade kam-

panj efter kampanj för rätten till fri abort, och fick hela det fackliga Sverige med sig i kampen. Hon hade en egen kontaktverksamhet för homosexuella så de skulle slippa gå i parker och jaga sex. Och hela tiden fortsatte hon att agitera för sexualpolitiska lagar som skulle skydda människor i stället för att stjälp dem. Med tiden fick hon en hel rörelse med sig, men under många år var hon nästan ensam i kampen.

Vad var priset? Vilket pris betalade hon för sitt envisa engagemang? När jag har försökt sätta mig in i hennes privatliv har hennes egen smärta blivit synlig. Hennes enfödda barn dog efter två dagar. Majoriteten av hennes familj tog avstånd från henne. Hennes man, agitatorn och publicisten Albert Jensen, hittade en 30 år yngre kvinna och övergav henne. Hennes lillasyster Magnhild – enda familjekontakten – begick självmord. Hennes egna tragedier var många. Kanske var det just därför hon hade så lätt att leva sig in i andras.

Varken förr eller senare har vi i Sverige haft någon som mer skulle kunna liknas vid en samhällsmoder. När hon fyllde femtio år startades en 25-öresinsamling. Tusentals kronor strömmade in, mest från fattiga människor, och Ottar kunde äntligen köpa en bil. Då hade hon i nästan tio år rest med tåg, buss, cykel, dressin, hästskjuts eller gått till fots för att möta människorna. Bilen döpte hon till "sexapil" och hon inredde den till en liten klinik. Då slapp hon prova in pessar i vedskjul, bakom ett förhänge i köket eller bakom ett buskage på vedbacken.

Elise var fullständigt övertygad om att en human sexualpolitik som ger kvinnan kontroll över sin egen kropp var viktig, inte bara för människorna utan också för samhället och i förlängningen freden. Hon hade rätt.

Gunilla Thorgren, författare och journalist

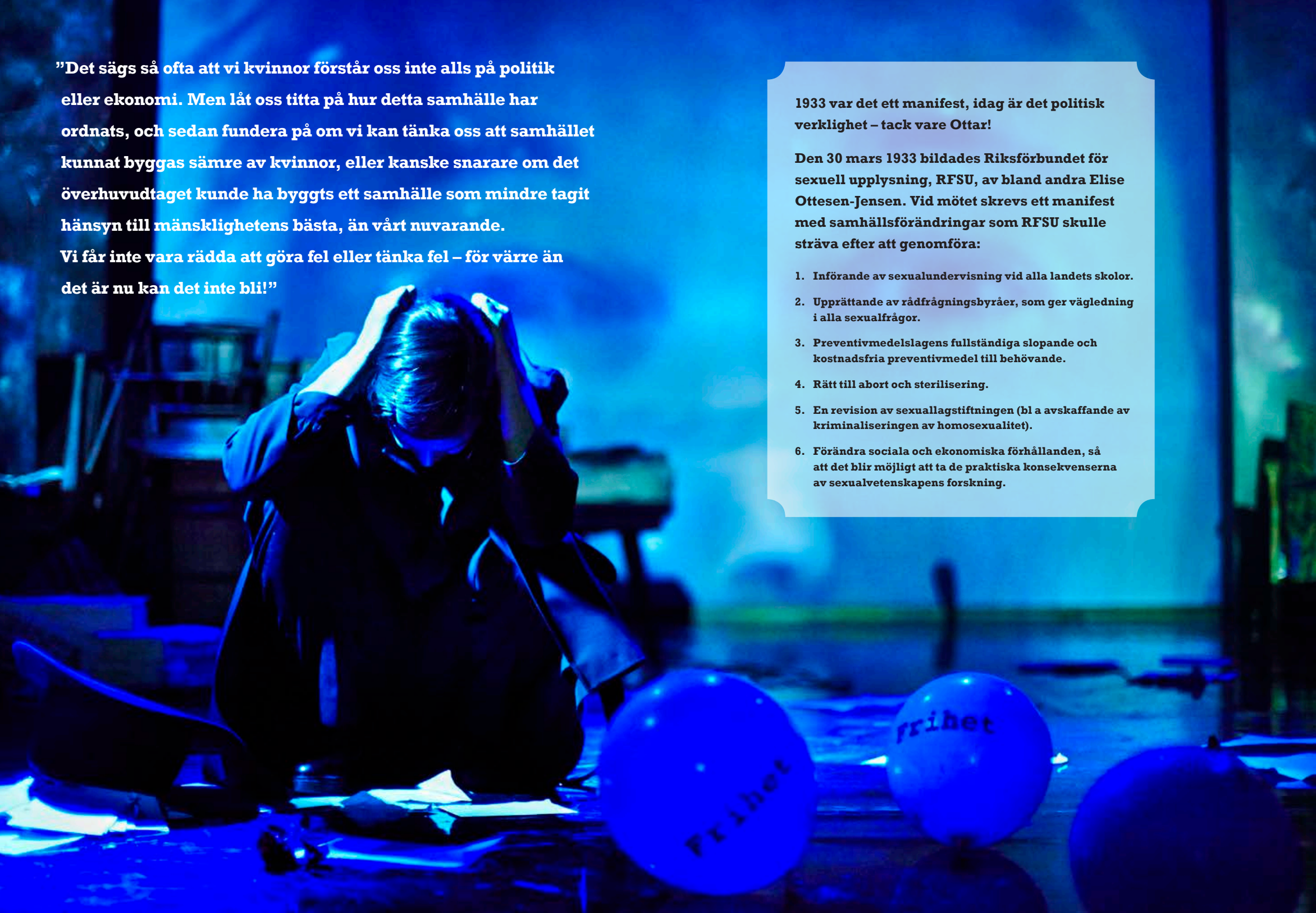
”Det sägs så ofta att vi kvinnor förstår oss inte alls på politik eller ekonomi. Men låt oss titta på hur detta samhälle har ordnats, och sedan fundera på om vi kan tänka oss att samhället kunnat byggas sämre av kvinnor, eller kanske snarare om det överhuvudtaget kunde ha byggts ett samhälle som mindre tagit hänsyn till mänsklighetens bästa, än vårt nuvarande.

Vi får inte vara rädda att göra fel eller tänka fel – för värre än det är nu kan det inte bli!”

1933 var det ett manifest, idag är det politisk verklighet – tack vare Ottar!

Den 30 mars 1933 bildades Riksförbundet för sexuell upplysning, RFSU, av bland andra Elise Ottesen-Jensen. Vid mötet skrevs ett manifest med samhällsförändringar som RFSU skulle sträva efter att genomföra:

- 1. Införande av sexualundervisning vid alla landets skolor.**
- 2. Upprättande av rådfrågningsbyråer, som ger vägledning i alla sexualfrågor.**
- 3. Preventivmedelslagens fullständiga slopande och kostnadsfria preventivmedel till behövande.**
- 4. Rätt till abort och sterilisering.**
- 5. En revision av sexuallagstiftningen (bl a avskaffande av kriminaliseringen av homosexualitet).**
- 6. Förändra sociala och ekonomiska förhållanden, så att det blir möjligt att ta de praktiska konsekvenserna av sexualvetenskapens forskning.**

Inspicient Kristian Larsson
Produktionsassistent/sufflör Josefina Johansson

Teknikmästare
Daniel Kullman, ansvarig och ljus
Joel Kästel, ljus
John Conlon, ljud och video

Teatertekniker
Ulrika Åkerström, rekvisita
Tove Johansson, scenteknik

Teknisk koordinator Karin Ragnarsson
Kostymkoordinator Mariane Josefsson
Kostymateljé Andrea Stenman
Praktikant kostymateljén Ylva Vamborg
Skräddarlärling Malin Cederberg
Färgning och kostymservice Alicja Ekerholm

Marknadschef Jenny Bång
Art Director/fotograf Johan Sjövall
Föreställningsfotograf Frans Hällquist
Informatör/programredaktör Carin Hebelius
Kommunikatör Erik Roman
Försäljningschef Maria Girke Magnusson
Serviceansvarig Inger Börjesson
Säljare Shirin Khanano
Tryck KSPrint Digitaltryck, Malmö

Koordinator Smedjan Jan Lundgren
Koordinator Dekormåleri Anna-Karin Kallträsk
Koordinator Snickeri Helge Sjölin
Tapetserare Mikael Palmqvist
Specialeffektsmakare Magnus Nilsson
Konstruktör Anders Turesson
Scenografitekisk samordnare Erik Pilesjö
Verkstadschef Dan Sörensen

Producent Jerker Pyron
Teknisk chef Maria Månsson
Chef produktionsavdelningen Lisa Ericstam
Chef maskavdelningen Agneta von Gegerfelt
Chef kostymavdelningen Paola Billberg Johansson
Föreståndare kostymservice Gyöngyi Balázs
Ljusansvarig Sven-Erik Andersson
Transportansvarig Hans Wendel
Ekonomichef Leif Jönsson
Städledare Rinna Möller

Chefssassistent Sara Backlund Hammar
Teaterchef och ansvarig utgivare Petra Brylander

FOTOGRAFERING OCH LJUDUPPTAGNING ÄR
AV UPPHOVSRÄTTSLIGA SKÄL EJ TILLÅTEN

VAR VÄNLIG STÅNG AV MOBILTELEFONEN

5. SLOPA LAGEN
MÖT HOMO-
SEXUELLA

MALMÖ STADSTEATER